

УДК 37.036(018.26)

Ірина СЛЯТІНА

м. Миколаїв

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І СІМ'Ї В МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

У статті висвітлені потенційні можливості школи й сім'ї в музично-естетичному вихованні підлітків. Вони пов'язані з участю вчителів і батьків у забезпеченні процесу музично-естетичного розвитку учнів, ознайомленні їх з необхідними знаннями в галузі музичного мистецтва, розвитку вмінь і навичок естетичного освоєння музично-естетичних цінностей.

Визначаються основні напрямки взаємодії школи й сім'ї в музично-естетичному вихованні підлітків: діагностико-аналітичний, орієнтаційно-прогностичний, інформаційно-спонукальний, комунікаційно-пізнавальний, організаційно-діяльнісний та координаційно-методичний.

Ключові слова: взаємодія школи і сім'ї, музично-естетичне виховання, підлітки.

Вплив на музично-естетичну свідомість та активність учнів відбувається за участю багатьох чинників, серед яких особлива роль належить сім'ї та школі. Спрямування пошуково-аналітичних зусиль на розкриття та висвітлення цього питання має певну зумовленість. Вона полягає в тому, що взаємодія школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні підлітків все частіше актуалізується в середовищі педагогічної та батьківської громадськості, визначається в якості предмета науково-педагогічних роздумів, дискусій, публічних обговорень, конференцій, консультацій, семінарів тощо.

Аналіз наукових праць таких вчених, як Г. Апресян, В. Біблер, В. Бутенко, В. Дряпіка, С. Уланова та ін. дозволив нам виділити напрямки, що визначають сутність музично-естетичного виховання і дозволяють його інтерпретувати як вияв суспільної практики, як умову функціонування цінностей музичної культури, а також як важливий спосіб підготовки особистості до самоорганізації та активного використання власних сил і можливостей. Це дозволило констатувати, що музично-естетичне виховання за своєю природою є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає цілеспрямованих і послідовних педагогічних дій.

У Концепції педагогічної освіти, схваленій колегією Міністерства освіти і науки України, зазначено, що одним з основних завдань педагогічної освіти є «сприяння просвітницькій роботі серед населення з проблем сімейного виховання, організації дозвілля молоді, здорового способу життя тощо» [3, 3]. Усвідомлення об'єктивної та суб'єктивної зумовленості інтеграційного процесу на сучасному етапі розвитку українського суспільства переконує в необхідності

забезпечення конструктивних і консолідованих дій з боку школи і сім'ї під час вирішення питань музично-естетичного виховання учнів підліткового віку. Маючи значні потенційні можливості щодо залучення учнів до світу прекрасного, школа і сім'я покликані діяти разом, спрямовуючи свої зусилля на підготовку і проведення естетико-виховних заходів, організацію форм роботи з підлітками, які б задовольняли їх естетичні інтереси та потреби у сфері музичної культури, розвивали естетичну активність, стимулювали творчі дії у сфері мистецтва.

Школа і сім'я мають широкі можливості взаємодії у справі музично-естетичного виховання учнів підліткового віку. Ці можливості не обмежуються тим, що вчителі і батьки виявляють свою зацікавленість у залученні підлітків до світу прекрасного. Діапазон їх спільних дій може торкатися найважливіших складових освітньо-виховного процесу, зокрема, вивчення особливостей музично-естетичного розвитку учнів; узгодження програмно-цільових дій у напрямку залучення учнів до світу музично-естетичних цінностей; відкриття перед юними шанувальниками музичного мистецтва нових перспектив його пізнання, освоєння, сприйняття; налагодження плідного зв'язку та спілкування учнів середніх класів з різними видами та жанрами музичного мистецтва; залучення підлітків до активної участі в музично-творчому процесі, виконавської діяльності; підвищення рівня професійно-педагогічної та методичної культури вчителів та батьків з питань організації музично-естетичного виховання підлітків в школі та сім'ї.

Можемо бачити, що палітра можливих спільних дій школи і сім'ї є значною і тому виявляється доцільною актуалізація та теоретич-

не осмислення основних параметрів цього інтеграційного процесу. Серед них заслуговує на увагу *діагностично-аналітичний напрямок* взаємодії школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні підлітків. Його сутність полягає в тому, що вчителі і батьки можуть вивчати естетичне ставлення учнів до музичних цінностей, виявляти наявні тенденції в розвитку музичних смаків, орієнтирів, інтересів та потреб підлітків у сфері музичної практики, спостерігати за характерними проявами емоційної, інтелектуальної, творчої активності учнів під час спілкування, освоєння та використання музичних цінностей у повсякденному житті, навчанні, у процесі дозвілля та самоосвіти.

Школа і сім'я можуть діяти консолідовано, йдучи на співпрацю у питаннях діагностики, вивчення, виявлення та узагальнення характерних ознак музично-естетичного виховання підлітків. Можливості вчителів у цьому питанні можуть значно збагатитися, якщо до справи вивчення учнів, спостереження за їхніми реакціями, діями та поведінкою на матеріалі музично-естетичних відносин приєднаються батьки, члени сім'ї.

Зміст їхньої діагностико-аналітичної діяльності може охоплювати такі завдання: взаємодія школи й сім'ї у процесі вивчення стану музично-естетичної вихованості учнів середніх класів; спільні дії школи й сім'ї щодо з'ясування характеру естетичного ставлення учнів до музичного мистецтва; програма музично-естетичної діагностики учнів підліткового віку за участю школи й сім'ї; надання школою допомоги батьками в питаннях проведення спостережень за ціннісними орієнтаціями учнів у сфері музичного мистецтва; методи діагностичної роботи школи й сім'ї (на матеріалі вивчення музично-естетичних смаків учнів).

Спектр взаємодії школи і сім'ї у справі музично-естетичного виховання учнів підліткового віку не може обмежуватися рішеннями констатувального змісту. У цій справі особливого значення набувають питання конструктивного характеру, спрямовані на успішне вирішення вказаної проблеми. Саме тому заслуговує на глибоке осмислення та реалізацію на практиці *орієнтаційно-ціннісний напрямок* взаємодії школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні підлітків. Його сутність полягає в тому, що співпраця школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні учнів має носити прогностований характер, в якому чітко окреслюються перспективи

того, що буде предметом спільного впливу на естетичну свідомість та діяльність учнів.

Наявність осмислених та обґрунтованих музично-естетичних орієнтацій та цінностей є ознакою того, що між школою і сім'єю в цьому питанні є порозуміння і готовність надавати одна одному відповідне сприяння та допомогу. Така консолідованість допомагає виділяти найбільш гострі й проблемні аспекти ставлення учнів до музично-естетичних цінностей, розглядати та аналізувати можливі шляхи збагачення музично-естетичного досвіду підлітків.

Для орієнтаційно-прогностичного забезпечення процесу музично-естетичного виховання учнів велике значення мають як школа, так і сім'я. Їхні спільні інтереси спрямовуються на визначення мети та основних завдань музично-естетичного виховання підлітків; системи музично-естетичних цінностей учнів підліткового віку та їх формування; ролі школи й сім'ї в реалізації орієнтаційно-прогностичного складника музично-естетичного виховання учнів середніх класів; пріоритетних напрямків співпраці школи й сім'ї в забезпеченні учнів необхідними орієнтирами музично-естетичного змісту; готовності батьків і вчителів до порозуміння в питаннях спрямування спільних дій щодо музично-естетичного виховання учнів.

У вирішенні актуальних завдань музично-естетичного виховання підлітків школа й сім'я можуть інтегрувати свої зусилля. Вони стосуються, зокрема, можливостей надання учням необхідної інформації стосовно музичного мистецтва, його ролі та функцій в житті людини, різновидів музично-творчого відображення навколишньої дійсності, способів встановлення зі світом музичних образів плідного діалогу. Актуальним напрямком взаємодії школи й сім'ї в музично-естетичному вихованні учнів підліткового віку, на нашу думку, є *інформаційно-спонукальний*. Адже в цьому форматі співпраці вчителів і батьків можуть визначатися питання інформаційного наповнення музично-естетичного діалогу учнів з мистецтвом, залучення необхідних знань до існуючої практики спілкування та пізнання учнів з музикою минулого і сьогодення. Як вчителі, так і батьки намагаються розширювати горизонти музичного пізнання підлітків, привертати їх увагу до окремих музичних подій, явищ та цінностей. Проте в такій діяльності ще бракує відповідної злагоженості, консолідованості, взаємного розуміння та підтримки, що не сприяє поліпшенню

процесу інформаційно-змістового забезпечення музично-естетичного виховання учнів.

Про важливість інформаційно-змістового забезпечення музично-естетичного виховання учнів засвідчують праці вчених, в яких досліджуються такі питання, як: співпраця школи і сім'ї у створенні інформаційно-змістового забезпечення середовища для учнів у сфері музичної культури; можливості школи і сім'ї у розумінні соціального змісту музичного мистецтва для учнів; вибір музичної інформації для учнів підліткового віку за участю школи і сім'ї; розкриття у підлітковому середовищі естетичної цінності музичного мистецтва; консолідовані дії школи і сім'ї у вирішенні інформаційних питань функціонування музичного мистецтва [1; 2; 5].

У площині інформаційно-змістового забезпечення процесу музично-естетичного виховання підлітків школа і сім'я мають певні можливості. Вони пов'язані із зосередженням уваги на тому, що має бути основою подальших комунікативних та пізнавальних дій учнів, їх спілкування, пізнання, освоєння та оцінка творів музичного мистецтва. Тому нами виділяється *комунікаційно-пізнавальний напрямок* взаємодії школи й сім'ї в музично-естетичному вихованні учнів підліткового віку, який передбачає участь учителів і батьків у підготовці школярів до активного освоєння музично-естетичних цінностей шляхом цілеспрямованого спілкування, пізнання окремих видів, жанрів і творів музичного мистецтва.

Школа і сім'я покликані співпрацювати з метою залучення підлітків до самостійного входження у світ мистецтва. Відомо, що у цьому відношенні учні мають певні труднощі, які пов'язані з недостатнім досвідом встановлення плідного діалогу з музичним мистецтвом. Учителі та батьки своїми спільними діями мають можливість допомогти учням у налагодженні плідного спілкування та пізнання музично-естетичних цінностей. Цьому сприяють такі дії, як участь школи й сім'ї в налагодженні спілкування учнів з класичним мистецтвом; співпраця вчителів і батьків з питань організації пізнання учнями народної музики; освітньо-виховні заходи школи й сім'ї в підготовці підлітків до естетичного сприймання музичних творів; допомога вчителів школи у створенні домашньої музичної фонотеки; спільні заходи школи й сім'ї у формуванні естетичного ставлення учнів до творів музичного мистецтва [3].

Створення необхідних умов для збагачення музичного тезауруса учнів сьогодні сприймається як важливе завдання школи і сім'ї. Йдучи шляхом співпраці в освітньо-виховному процесі вчителі і батьки мають можливість приймати конструктивні рішення, визначати окремі кроки, пов'язані з розвитком в учнів відкритості до музичного мистецтва, вміння аналізувати, оцінювати та інтерпретувати сприйняті музичні твори.

Утім інтеграційні можливості школи і сім'ї цим не обмежуються. Вони передбачають співпрацю при вирішенні організаційних питань музично-естетичного виховання, упровадження ефективних форм, методів та засобів залучення учнів середніх класів до музично-естетичних цінностей. Тому нами виділено *організаційно-діяльнісний напрямок* взаємодії школи й сім'ї в музично-естетичному вихованні учнів підліткового віку. Він характеризується тим, що школа і сім'я можуть бути активними партнерами під час прийняття та упровадження організаційних рішень, підготовки та проведення масових, групових та індивідуальних естетико-виховних заходів, присвячених музичному мистецтву.

Учні підліткового віку у своєму ставленні до музично-естетичних цінностей виявляють емоційну, інтелектуальну та діяльнісну активність, прагнуть встановлювати з музикою плідний діалог, в якому певне місце займають відповідні бажання, наміри, плани, способи діяльності. Це означає, що з боку школи і сім'ї вони потребують необхідного розуміння, підтримки та надання допомоги, пов'язаної з організацією різних видів та форм діяльності. Йдеться, зокрема, про організацію культурно-освітніх заходів (відвідання концертів, музичних вистав, фестивалів та ін.), музично-виконавської діяльності (заняття музичних колективів, естрадних груп, оркестрів народних інструментів, ансамблів сучасної музики та ін.), культуротворчої діяльності (збирання музичної фонотеки, колекціонування музичних записів, написання власних музичних творів та ін.), участь підлітків в конкурсних програмах, художній самодіяльності тощо.

Школа і батьки у своїх спільній діяльності та взаємодопомозі мають можливість активно реагувати на запити учнів у сфері музичного мистецтва, організуючи належним чином відповідні заходи, пов'язані з підтримкою, стимулюванням та розвитком музичної діяльності підлітків. Важливими є такі аспекти: взаємодія

школи й сім'ї в забезпеченні організаційних умов музично-естетичного розвитку учнів підліткового віку; організаційні форми співпраці вчителів і батьків з питань музично-естетичного виховання учнів; надання батьками допомоги школі у проведенні масових заходів музично-естетичної спрямованості; співпраця школи й сім'ї в розвитку творчих здібностей юних музикантів; підготовка і проведення шкільних фестивалів музичної творчості за участю батьківської громадськості.

Успішне вирішення питань музично-естетичного виховання підлітків зумовлює як школу, так і сім'ю упроваджувати ефективні форми і методи роботи, постійно вирішувати існуючі резерви, пов'язані з фінансово-матеріальним, психологічним, педагогічним забезпеченням вказаного процесу. При цьому важливого значення набувають питання, що пов'язані з удосконаленням існуючих зв'язків школи і сім'ї, наданням допомоги батькам, які не мають достатнього досвіду організації музично-естетичного виховання дітей, здійсненням освіти батьків з питань музичної психології, педагогіки тощо. Актуальність зазначеного зумовлює виділення *координаційно-методичного напрямку* взаємодії школи та сім'ї в музично-естетичному вихованні учнів підліткового віку. Усвідомлення його сутності та значення дозволяє констатувати, що школа і сім'я позиціонують себе як активні суб'єкти педагогічного впливу, які відчують потребу у налагодженні співпраці, адекватному реагуванні та підтримці, відповідних дій, створенні педагогічних умов, які б не заперечували, а сприяли вказаній взаємодії, інтеграції.

В умовах існуючої практики можна спостерігати, що залишаються певні бар'єри, які не сприймають зміцненню взаємодії та співдружності школи і сім'ї у справі музично-естетичного виховання учнів. При цьому здебільшого виявляються суперечності між школою та батьками, коли йдеться про методичні питання. Адже у значної частини батьків відсутній належний досвід участі у процесі музично-естетичного розвитку дітей, що призводять часом до спрощеного та легковажного сприймання та розуміння завдань, форм та методів музично-естетичного впливу на учнів.

Зазначений напрямок співпраці школи і сім'ї вимагає систематичного, цілеспрямованого вдосконалення та набуття досвіду, коли б вчителі і батьки відповідали сучасним вимогам

щодо організації співпраці з питань формування у підлітків музично-естетичної свідомості та розвитку творчого потенціалу засобами музичного мистецтва. У зв'язку з цим учені-педагоги наголошують на необхідності вивчення та практичного вирішення таких завдань, як взаємодія школи й сім'ї в методичному забезпеченні музично-естетичного виховання учнів підліткового віку; шляхи підвищення музичної культури батьків у процесі самоосвіти; ознайомлення батьківської громадськості з досвідом музично-естетичного виховання учнів в сім'ї; актуальні питання взаємодії школи й сім'ї у справі музично-естетичного виховання, які вимагають педагогічної корекції; координація спільних дій школи й сім'ї щодо реагування на виклики у сфері музично-естетичного виховання підлітків [5; 6; 7].

Таким чином, теоретичний аналіз взаємодії школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні учнів підліткового віку дозволяє зробити висновки про те, що це питання є актуальним і тому передбачає відповідну увагу з боку вчителів і батьків. Їх співпраця у вказаному напрямку освітньо-виховної роботи має декілька параметрів. До них віднесено такі напрямки взаємодії школи і сім'ї, як: діагностично-аналітичний, орієнтаційно-ціннісний, інформаційно-змістовий, комунікаційно-пізнавальний, організаційно-діяльнісний та координаційно-методичний. У межах зазначених параметрів взаємодії школи і сім'ї можуть вирішуватися успішно питання в музично-естетичному вихованні учнів підліткового віку, набуття ними досвіду, для встановлення плідного діалогу з музично-естетичними цінностями.

Список використаних джерел

1. Бутенко В. Г. Формування естетичного світогляду молоді в умовах освітньо-культурного середовища школи (з досвіду В. О. Сухомлинського) / В. Г. Бутенко // Педагогічні науки: [зб. наук. пр.]. – Херсон : ХДУ, 2009. – Вип. 53. – С. 132-134.
2. Державна комплексна програма естетичного виховання / Укл. І. А. Зязюн, О. М. Семашко // Рідна школа. – 1995. – № 12. – С. 29-52.
3. Концепція педагогічної освіти : схвалено колегією Міністерства освіти України 23 грудня 1998 р. – К., 1998. – 20 с.
4. Національна програма виховання дітей і молоді в Україні: стан та перспективи: [матеріали Всеукр. наук.-прак. конф. 15-17 травня 2003 р.] – Херсон : Вид-во ХДУ, 2003. – 228 с.
5. Родинна педагогіка: [навч. – метод. посіб.] / А. А. Марушкевич та ін. – К. : ПАРАПАН, 2002. – 215 с.
6. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: [навч. посібник] / О. П. Рудницька. – К. : ІЗМН, 1998. – 248 с.

Irina SLYATINA

Mykolaiv

MAIN DIRECTIONS OF COOPERATION BETWEEN SCHOOL AND FAMILY IN MUSICAL AND AESTHETIC EDUCATION OF ADOLESCENTS

The article is devoted to the problem of interaction of family and school in the music education of students. They are connected with participating of teachers and parents to provide a process of musical and aesthetic development of the students, familiarizing them with the necessary knowledge in the field of musical art, developing skills in aesthetic assimilation of musical and aesthetic values, involving adolescents to music performance and cultural activities. The article defines the main directions of cooperation of school and family in musical and aesthetic education of adolescents. These include: diagnostic and analytic, orientation and predictive, information and incentive, communication and cognitive, organizational and activity and the coordination and methodical.

Key words: cooperation of school and family, musical and aesthetic education of adolescents.

Ирина СЛЯТИНА

г. Николаев

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ШКОЛЫ И СЕМЬИ В МУЗЫКАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ПОДРОСТКОВ

В статье освещены потенциальные возможности школы и семьи в музыкально-эстетическом воспитании подростков. Они связаны с участием учителей и родителей в обеспечении процесса музыкально-эстетического развития учащихся, ознакомлении их с необходимыми знаниями в области музыкального искусства, развития умений и навыков эстетического освоения музыкально-эстетических ценностей. Определяются основные направления взаимодействия школы и семьи в музыкально-эстетическом воспитании подростков: диагностико-аналитический, ориентационно-прогностический, информационно-содержательный, коммуникативно-познавательный, организационно-деятельностный и координационно-методический.

Ключевые слова: взаимодействие школы и семьи, музыкально-эстетическое воспитание, подростки.

Стаття надійшла до редколегії 17.01.2017

УДК 372.3

Тетяна СТЕПАНОВА

м. Миколаїв

step-tatiana@mail.ru

ФЕНОМЕН «ПЕРЕДШКІЛЬНА ОСВІТА» З ПОЗИЦІЇ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

У статті розкрито характеристики системи як інтегрального утворення, опираючись на які феномен «зміст передшкільної освіти» розглядається як багаторівнева і складна система. Визначається місце цього об'єкта в ієрархії системних рівнів освіти України. Зміст освіти та передшкільної освіти зокрема, розглядається як єдність системи знань, умінь й навичок та способів їх здобуття й реалізації. Представлено алгоритм вивчення зв'язків і відношень змісту передшкільної освіти з іншими системними елементами.

Ключові слова: зміст освіти, передшкільна освіта, система, системний підхід, системні рівні, готовність до навчання в школі.

Педагогіка як наука досліджує діяльність з отримання наукового знання про педагогічну реальність та її результат – систему знань, що представлена в різноманітних програмах як зміст освіти, який і є підґрунтям побудови методики навчання дітей з різних предметів. Зміст освіти як об'єкт пізнання і вивчення характеризується багатоманітністю його напрямів і

зв'язків між ними. Щоб вивчити внутрішні механізми його функціонування, взаємодію всіх його частин і напрямів, необхідно було звернутися до системного підходу як провідного методологічного концепту, що дає можливість розглядати зміст передшкільної освіти як складний об'єкт пізнання, як систему, як цілісне утворення з усіма його зв'язками і відношеннями.